

sin klasse og med de strømninger, situationer og handlinger, der omgav og levede i hende« (s. 64). Dette kaldes »spindelvævsmetoden« (jf. s. 455).

Det betyder også, at hun tager »afstand fra forestillingen eller myten om enheden eller harmonien i et menneskes tilværelse« (s. 64), og at hun er forsigtig med dristige tolkninger om sammenhænge eller ligefrem »skæbne«. Det er en velskrevet bog, som veksler mellem biografisk fortælling og tematisk analyse. Der står mange åbne spørgsmål om Natalie Zahles liv tilbage, og der skal nok være ivrige biografilæsere, der vil opfatte dette som et minus, en mangel på vovemod. Det er der ingen grund til. Birgitte Possing har nøgternt fremlagt og analyseret sit store materiale. Hvis læsere på den baggrund finder sammenhænge, som forfatteren ikke har set eller har villet driste sig til, så er det snarere en styrke ved fremstillingen.

Birgitte Possing er dybt, men ikke ukritisk fascineret af sin hovedperson. Men hendes fascination gælder også den biografiske arbejdsproces, empirisk detektivisme kalder hun den. Det skinner tydeligt igennem, ikke mindst i beretningen om eftersøgningen af en brevveksling, som hun aldrig fandt. Kommer det så læseren ved, kunne man spørge, kunne det ikke passende gemmes væk i en note eller i en kedelig redegørelse for materialegrundlaget? Efter min mening er det netop interessant også at kunne følge med i opspøringsarbejdet, hvordan kan man vide det, som vi får at vide – og hvorfor er der noget vigtigt, som vi ikke kan vide noget om. Og det gælder – skulle jeg tro – både for den professionelle og den ikke-professionelle læser.

De to bind er rigt illustrerede, over de vigtigste personer er der korte biografier, og den omfattende bibliografi giver et glimrende udgangspunkt for

yderligere studier. Det forlyder iøvrigt, at en række tryk- og sjiskefejl vil blive rettet i en senere udgave.

Jens Chr. Manniche

Mia Okkels: *Sikken et liv – og så så længe. En billedbog om Erna Hamilton.* (Poul Kristensens Forlag, 1990). 183 s.

Ideen til bogen om Erna Hamilton opstod, da grafikerer Mia Okkels fra Nationalmuseet i 1989 fik mulighed for at se Erna Hamiltons fotografisamling. Mia Okkels så straks, at der i denne samling var stof til en billedbog, som kunne vise en bestemt side af københavnerlivet, nemlig det velhavende borgerskabs miljø fra århundredskiftet og frem. Hun overtalte Erna Hamilton til at medvirke, og bogens tekstsider gengiver i monologform de mange interviews med grevinde og hendes kommentarer til de bevidenheder, som knytter sig til billederne. Henny Harald Hansen har skrevet en indledning om »Erna Hamilton og Moden«, som ud fra fotografierne kommenterer udviklingen i moden i perioden 1900-1990.

Hvad er der så kommet ud af det? En udsøgt flot bog med billedgengivelser i allerbedste, lækreste kvalitet. Det er en nydelse at studere de smukke billeder med den kønne og fotogene Erna Hamilton i alle livets aldre. Også en charmerende bog, der i en let tone gengiver Erna Hamiltons livshistorie, uden at lægge skjul på, at også hendes liv, trods rigdommen, har haft sine skyggesider.

Erna Hamiltons far var trælastdirektøren Harald Simonson, og hun blev født ind i et meget rigt københavnsk miljø. Rigdommen fo midles gennem billederne på især to måder, boligindretningen og klædedragten. Det var et miljø, hvor kvinder helt ikke skulle lære for meget, ikke måtte arbejde, men

især skulle tage sig ud, se godt ud, og via deres udseende og påklædning repræsentere ægtemandens og faderens økonomiske formåen for omverdenen. Erna Hamilton blev som 18-årig gift med den svenske greve Douglas Hamilton. Som hun selv skriver, var hun meget umoden og overbeskyttet (s. 69). Ægteskabet holdt da heller ikke, og ret åbenhjertigt får vi fortællingen om hendes store betagelse af skuespilleren Johannes Poulsen og om hendes to senere ægteskaber. Vi får et indblik i de riges liv: udenlandsrejser, fester og middage, kunst og mode. At det velhavende miljø også havde sine skyggesider formidles i glimt, f.eks. i en chokerende kommentar til et billede af fire glade veninder: De tre andre tog sig alle af dage senere (s. 98). Erna Hamiltons eneste barn, sønnen Ulph, døde allerede i 1967, som 47-årig. I dag er den ukuelige Erna Hamilton en af de få, der er tilbage, fra en tid og et miljø, som ikke findes mere.

Bogen har sin værdi som kulturhistorisk dokumentation over denne tabte tid og over en borgerlig livsstil, som synes at være uendelig fjern fra vores tid. Dyberegående analyser finder man ikke i denne bog, men alligevel tvinges man til at reflektere over sin egen dobbelte reaktion: På den ene side et vist ubehag over ekstravagancen og det indskrænkede kvindeliv i den borgerlige elite. På den anden side en fascination af den sociale og æstetiske iscenesættelse, som denne klasse magtede, og som Erna Hamilton har holdt fast ved i sit lange liv.

Hanne Rimmen Nielsen

Tage Kampmann, Ingrid Markussen, Ellen Nørgaard, Vagn Skovgaard-Petersen: *Et folk kom i skole 1814-1989*. (Danmarks Lærerhøjskole og Undervisningsministeriet ved Insti-

tut for Dansk Skolehistorie, 1989). 120 s., 100 kr.

En ganske charmerende ide, at ville udsende et lille populært værk, der oversigtligt forklarer udviklingen i folkeskolen historisk, så enhver kan forstå den. Anledningen var den naturlige, at folkeskolen i 1989 havde 175 års jubilæum. Og det måtte selvfølgelig fejres på behørlig vis. Hvem er tættere til at gøre det end det resort-ministerium, som skolen sorterer under. Her har man taget initiativet til at udsende en sådan publikation.

Hvem var nærmere til at skrive en sådan bog end de historikere, som forsker i dansk skolehistorie til daglig. De gamle elever er spredt for alle vinde, og hvem husker sin skoletid så nøje. Folkeskolens lærere er travlt optaget med deres gøremål, som det hedder om lærerens opgaver i den indledende artikel: »Der er ingen tvivl om, at lærerrollen i 1989 er vanskeligere ind i de foregående årtier. Den er under nytægning, og konturerne er uskarpe (...) det voksende antal alsidige pædagogiske opgaver i folkeskolen påhviler først og fremmest skolens lærere«. (s. 18-19).

Ja, naturligvis er det lærernes opgave at tilpasse sig skolens mangeartede krav. Krav som skifter med udviklingen i samfundet i øvrigt. Det budskab kommer klart nok igennem i bogen. Men hvad det er for nogle ændrede forhold i samfundet og hvordan de virker ind på skolens hverdagsliv. Dét budskab når aldrig frem til læseren, her må man hver især tænke sit. En lillefinder rækker Skovgaard-Petersen os dog ved at trække nogle linier op efter 1945: »en tilpasning til nogle erhvervsbehov og et opgør med en autoritær pædagogik«.

Det lød jo interessant. Læseren lades dog i stikken med hensyn til, hvilke behov her er tale om. Desværre tager det antiautoritære opgør sig i fremstillingen